

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ КОНКУРЕНТНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ПІД ВПЛИВОМ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Азарова Т.В., к.е.н., консультант управління організаційного забезпечення діяльності ради та її органів виконавчого апарату обласної ради, м. Донецьк (Україна)

Азарова Т.В., Дослідження процесів конкурентної трансформації національних економік під впливом кризових явищ

У статті досліджено форми та методи підвищення конкурентоспроможності національних економік. Відображена роль держави в процесі трансформації національної економіки. Обґрунтована спрямованість прямих інвестицій для економіки держав з різним рівнем розвитку економіки. Визначено місце міжнародного науково-технічного обміну в процесі конкурентної трансформації національних економік. Визначено, що корегування структури недостатньо розвинутої ринкової економіки виключно ринковими важелями може призвести до таких наслідків як загальне структурне спрощення; занепад у високотехнологічних галузях; посилення сировинної спрямованості промислового виробництва; набуття країною ролі споживача кінцевої продукції; перетворення в постачальника дешевої сировини і робочої сили; спеціалізації на використанні екологічно брудних технологій і виробництв. Проведений аналіз показав, що до найбільш перспективних країн щодо вкладання коштів інвестори виділяють такі: Китай, США, Індія, Бразилія, Росія, Великобританія, Німеччина, Австралія, Індонезія, Канада. У якості найбільш вразливих в частині скорочення потоків ПІІ інвесторами виділено такі регіони: Північна Америка, ЄС-15, Південна і Східна Азія, Південна та Східна Європа і СНД, Латинська Америка, ЄС-12 (нові члени), Західна Азія.

Ключові слова: конкурентні переваги, трансформація економіки, конкурентна трансформація, державна підтримка, конкурентоспроможність, прями іноземні інвестиції.

Азарова Т.В., Исследование процессов конкурентной трансформации национальных экономик под воздействием кризисных явлений

В статье исследованы формы и методы повышения конкурентоспособности национальных экономик. Отображена роль государства в процессе трансформации национальной экономики. Обоснована направленность прямых инвестиций для экономики государств с разным уровнем развития экономики. Определено место международного научно-технического обмена в процессе конкурентной трансформации национальных экономик. Определено, что корректирование структуры недостаточно развитой рыночной экономики исключительно рыночными рычагами может привести к таким последствиям как: общее структурное упрощение; упадок высокотехнологических отраслей; усиление сырьевой направленности промышленного производства; обретение страной статуса потребителя конечной продукции; превращение в поставщика дешевого сырья и рабочей силы; специализации на использовании экологически грязных технологий и производства. Проведенный анализ показал, что к наиболее перспективным странам относительно вложения средств инвесторы выделяют такие: Китай, США, Индия, Бразилия, Россия, Великобритания, Германия, Австралия, Индонезия, Канада. К наиболее уязвимым в вопросе сокращения потоков ПИИ инвесторами выделены такие регионы: Северная Америка, ЕС-15, Южная и Восточная Азия, Южная и Восточная Европа, СНГ, Латинская Америка, ЕС-12 (новые члены), Западная Азия.

Ключевые слова: конкурентные преимущества, трансформация экономики, конкурентная трансформация, государственная поддержка, конкурентоспособность, прямые иностранные инвестиции

Azarova T. Research of processes of competition transformation of national economies under act of the crisis phenomena

Forms and methods of increase of competitiveness of national economies are investigated in the article. The role of the state is represented in the process of transformation of national economy. The orientation of direct investments is reasonable for the economy of the states with the different level of development of economy. The location of international scientific and technical exchange is determined in the process of competition transformation of national economies. The analysis showed that the most promising countries on investment investors allocate such: China, USA, India, Brazil, Russia, Britain, Germany, Australia, Indonesia, Canada. The most vulnerable in reducing FDI investors allocated such regions: North America, EU-15, South and East Asia, Southern and Eastern Europe, CIS, Latin America, the EU-12 (new members), Western Asia.

Keywords: competitiveness, transformation of economy, competition transformation, states support, competitiveness, direct foreign investments.

Постановка проблеми. В процесі розвитку міжнародної економічної системи відбувається розширення й поглиблення економічних відносин між країнами, групами країн, підприємствами, що знаходяться в різних державах. Відповідно механізм взаємодії взаємопов'язаних країн є надзвичайно чутливим до кризових проявів в будь-якій ланці даного механізму.

Аналізостанніхдосліджень і публікацій. Перші теоретичні засади про рушійні сили конкурентної боротьби були запропоновані А.Сміттом, який обґрунтував, що конкуренція, вивільнюючи норму прибутку, призводить до оптимального розподілу праці й капіталу. [2, с.9]. Наукове підґрунтя сучасних досліджень конкурентоспроможності країн закладено М.Портером. Він запропонував модель п'яти сил конкуренції, в основу якої покладено оцінку зовнішнього середовища. Модель п'яти сил передбачає, що досягнення конкурентних переваг забезпечується в результаті визначення оптимальних позицій у привабливих галузях, які встановлюються шляхом ретельної перевірки та управління бар'єрами мобільності ресурсів. [2, с.79-80].

М.Портер поділяє **конкурентні переваги** на такі: об'єктивні (природні та історично сформовані умови господарської діяльності в тій або іншій країні) або створені суб'єктами господарювання та регулювання; зовнішні і внутрішні; тривалі (стійкі) та тимчасові; галузеві, міжгалузеві, регіональні, глобальні; низького порядку, як легко копіюються (дешева робоча сила, сировина), вищого порядку, які є складними в імітації (новітні технології, диференціація на основі унікальних товарів/ послуг, репутація компанії, тісні зв'язки зі споживачами).

Суттєвий внесок у дослідження проблематики міжнародної конкурентоспроможності здійснили зарубіжні вчені А.Вебер, Дж. Кейнс, П.Кругман, В.Леонтьєв, Д.Лукьяненко, А.Маршалл, А.Поручник, М. Портер, Р.Солоу, Ф.Хайєк, Е. Хекшер, вітчизняні науковці В. Гесць, Б.Губський, Ю.Пахомов, М.Румянцев, Г.Чижиков та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Незважаючи на значні видатки, які здійснювали уряди для стимулювання попиту в рамках протидії рецесії, темпи економічного зростання в розвинутих країнах залишаються загальмованими, спостерігається високий рівень безробіття в поєднанні зі слабким внутрішнім попитом. Одночасно країни, що розвиваються, демонструють досить потужне економічне зростання (особливо Індія, Бразилія, Китай). Саме вони виступають в сучасному світі в ролі головної рушійної сили глобальної економіки, що є додатковим аргументом на користь значного посилення ролі держави у забезпеченні передумов довгострокового економічного зростання, підтримці соціальної стабільності й підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. [1, с.389].

При цьому держава прагне створювати сприятливі умови для формування, функціонування і розвитку нових високоефективних виробничих інтегрованих мережених структур, оскільки саме транснаціональні корпорації провідних країн відіграли визначальну роль у розвитку вказаних та інших країн, що розвиваються, створюючи у цих країнах філії, вкладаючи кошти у розвиток промисловості, що дало останнім можливість придбати сучасну техніку, деякі технології, освоїти іноземні інвестиції.

Метою наукової статті є дослідження процесів конкурентної трансформації національних економік щодо ускладнення міжнародного співробітництва країн.

Результати дослідження. Стратегія економічного розвитку країн, що розвиваються, базується на таких основних принципах: всебічна трансформація економіки і суспільства; ринкова спрямованість економічних перетворень; експортна орієнтація національної економіки; імпорт капіталу й технологій з розвинутих країн; покращення умов для міжнародної торгівлі, доступу на світові фінансові ринки; регулювання демографічних процесів.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Вирішальна роль у створенні необхідної критичної маси певних соціально-економічних зрушень у країнах, що розвиваються, належить державі.

Необхідність державного втручання визначається, зокрема, такими факторами: 1) в умовах стрімкого НТП ринкові важелі самостійно неспроможні адекватно реагувати на стратегічні суспільні потреби та забезпечувати швидкі цілеспрямовані зрушення в економічній структурі; 2) глобалізація людського співіснування підвищила взаємозалежність окремих країн від зовнішнього світу на тлі зростання прозорості кордонів, що сприяє отриманню вигод провідними країнами та дискримінує країни, що розвиваються.

Крім того, корегування структури недостатньо розвинутої ринкової економіки виключно ринковими важелями може призвести до таких наслідків: загального структурного спрощення; занепаду високотехнологічних галузей; посилення сировинної спрямованості промислового виробництва; набуття країною ролі споживача кінцевої продукції; перетворення в постачальника дешевої сировини і робочої сили; спеціалізації на використанні екологічно брудних технологій і виробництв.

Як зазначалося вище, світова економіка демонструє спадні тенденції розвитку, що зумовлює необхідність конкурентної трансформації національних економік під впливом кризових явищ з метою подолання міждержавної нерівноваги і розриву між високорозвиненими країнами і країнами, що розвиваються, та країнами з перехідною економікою (у 2000р. співвідношення ВВП найбагатших і найбідніших країн становило 86:1), викликаного відмінностями у рівнях конкурентоспроможності.

Чинники, що визначають конкурентоспроможність країни, можна поділити на декілька нижчезазначених груп.

Перша група чинників - наділеність країни факторами виробництва - землею (природними ресурсами), робочою силою і капіталами, що надають країні порівняльні переваги для розвитку окремих галузей і визначають спеціалізацію країни у світовому господарстві.

Друга група чинників - технічний рівень виробництва і національний рівень продуктивності праці, який пов'язаний як із загальною технічною культурою в країні, так і кваліфікацією працівників. Як свідчить світова практика, рівень продуктивності праці в країні суттєво впливає на продуктивність праці на окремих підприємствах, при цьому роль національного рівня підготовки кадрів і стану науково-технічного потенціалу країни особливо підвищилась в сучасних умовах.

Суттєве значення має виробництво високотехнологічної продукції і загальні витрати на НДДКР. Маючи смий внутрішній ринок і розвинутий науково-технічний потенціал, лідирують у виробництві високотехнологічної продукції США.

В документах Білого дому, Конгресу і Ради з конкурентоспроможності США було окреслено стратегічні напрямки державної політики в області підвищення конкурентоспроможності американської економіки, які передбачали розробку і реалізацію політики стимулювання цивільних НДДКР в передових галузях науки і техніки, партнерство держави і приватного бізнесу з метою розширення промислових інновацій, покращення доступу промисловості і університетів до результатів НДДКР, що фінансуються з коштів держбюджету, створення сприятливого підприємницького клімату для активізації інноваційної діяльності, включаючи підтримку малого бізнесу. Крім капіталовкладень бюджету в розвиток науки і техніки, передбачаються податкові кредити і пільгове оподаткування для заохочення приватних інвестицій. Особлива увага приділяється підтримці венчурного підприємництва. Великі суми коштів виділяються на удосконалення шкільної і вузівської освіти. [3, с.86-92]

Третя група чинників - загальноекономічна ситуація в країні, середня норма прибутку і заощадження як основне джерело фінансування розвитку, система акумулювання заощаджень в країні і їх використання для капіталовкладень, ефективність функціонування банківської системи та інших фінансових установ, які дозволяють компаніям використовувати для удосконалення виробництва і організації випуску нових виробів залучені кошти і т.і. Все це впливає на рівень капіталовкладень, який, в свою чергу, впливає не тільки на темпи економічного зростання, але й на технічне удосконалення виробництва.

Четверта група чинників - пов'язана з рівнем життя, що склався в країні, і який визначає середній рівень заробітної плати та інших соціальних виплат населенню, а також рівень витрат на соціальну сферу - освіту, охорону здоров'я і т.і. Ці витрати, з одного боку, підвищують рівень витрат при виробництві товарів, але з іншого - сприяють формуванню в країні освічених і здорових працівників і підвищують платоспроможний попит, який є надзвичайно важливим для базисного впровадження нових товарів, а у випадку успіху - наступного виходу з ними на світові ринки. Низька вартість життя у стратегічному вимірі не може бути основою для забезпечення національної конкурентоспроможності. По мірі розвитку економіки країни рівень витрат на заробітну плату і соціальні виплати невинно зростає, і країна втрачає можливість підтримувати свою конкурентоспроможність за рахунок даного чинника. Необхідними є зусилля щодо розвитку нових чинників конкурентоспроможності, перш за все, щодо удосконалення науково-технічного потенціалу. Так, свого часу конкурентоспроможність Японії в області побутової електроніки базувалась на порівняно низькій вартості робочої сили. Однак в подальшому вона втратила дане лідерство, поступившись місцем Республіці Кореї і Гонконгу. Але після підвищення рівня заробітної плати в цих країнах переваги у вказаній сфері мають Малайзія й Таїланд.

П'ята група чинників пов'язана з діяльністю держави. Практично вся економічна політика держави спрямована на підвищення національної конкурентоспроможності. Держава стимулює капіталовкладення в країні, удосконалюючи податкову систему, зокрема, вводить норми прискореної амортизації, сприяє розвитку наукових досліджень, фінансує не тільки фундаментальні, а й прикладні дослідження, передаючи їх результати приватним фірмам. Фінансуються програми розвитку нових галузей, державні військові замовлення стимулюють розвиток новітніх технологій. Суттєве значення мають зусилля з удосконалення системи освіти в країні.

Держава заохочує співробітництво між національними компаніями, розвиток кооперації між ними, а також фактично сприяє злиттям і поглинанням з метою укріплення міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Важливе місце в підтримці національної конкурентоспроможності відіграє зовнішньоекономічна політика, зокрема захист внутрішнього ринку шляхом обмеження імпорту за допомогою традиційних або нових форм, наприклад, добровільних обмежень експорту в країнах - експортерах. Створено системи державної підтримки і стимулювання експорту, які виступають одним з елементів національної конкурентоспроможності. З цією метою застосовується і регулювання валютного курсу. Слід підкреслити, що зовнішньоекономічна політика держави змінюється в процесі економічного зростання країни. На ранніх етапах індустріального розвитку багато країн застосовували протекціонізм, заохочуючи діяльність імпортозаміщуючих виробництв. Але такий розвиток має свої обмеження, оскільки продукція підприємств, орієнтована на внутрішній ринок, виявляється неконкурентоспроможною на світових ринках. Інші країни, особливо вступаючи на шлях індустріалізації, особливо з потенційно вузьким внутрішнім ринком, з самого початку розвивають експортоорієнтоване виробництво. Такий напрямок певною мірою стимулює формування національного економічного комплексу, але може призвести до підйому економіки і зростання життєвого рівня в країні.

У зв'язку зі зростанням життєвого рівня збільшується попит на вітчизняну продукцію з боку внутрішнього ринку, що створює кращі умови для впровадження нової продукції. Однак розширення експорту залишається найважливішим завданням. Зростання продуктивності праці і збільшення обсягів прибутку дозволяє компаніям, поряд з експортною експансією, збільшувати масштаби вкладень капіталу в зарубіжну економіку для встановлення контролю над більшою частиною світового ринку в сегменті своєї конкурентоспроможної продукції.

На цій стадії розвитку роль держави у захисті внутрішнього ринку відіграє меншу роль. Коли конкуренція здійснюється на основі нововведень, багато форм протекціонізму втрачають свій сенс або ефективність. Головним завданням держави стає створення умов, за яких компанії мали б можливість і стимули постійного удосконалення виробництва.

Загальна конкурентоспроможність національної економіки відображає здатність країни вступати в конкурентну боротьбу з іншими країнами в області виробництва і торгівлі товарами та послугами; її привабливість для іноземних інвестицій і фахівців; ступінь участі в міжнародних виробничо-технічних і дослідницьких проектах; її вплив на рішення міжнародних торгових і фінансових центрів; участь її резидентів в керівних органах транснаціональних компаній, наукових і культурних інститутів і т.і. Конкурентоспроможність країни базується на взаємодії багатьох економічних, культурних, національних, політичних та інших чинників як на макро-, так і на

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

мікрорівні.

З урахуванням вищезазначеного, для підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності вирішального значення в умовах нестачі власних коштів набуває іноземне інвестування.

З початком чергової світової економічної кризи відбулось різке скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій. Так, після скорочення на 16% в 2008р. глобальний приплив ПІІ в 2009р. зменшився ще на 37% до 1114 млрд. дол. США, їх вивезення скоротилось приблизно на 43% до 1101 млрд. дол. США.

Інвестиції спрямовуються, перш за все, до країн, що мають високі темпи економічного зростання. До першої десятки лідерів із залучення іноземних інвестицій серед країн, що розвиваються, належать: Аргентина, Індонезія, Китай, Колумбія, Малайзія, Мексика, Сінгапур, Сянган (Гонконг), Таїланд, Тайвань. Однак країни, що розвиваються, не тільки приймають капітал. Між ними активізується рух ПІІ з метою створення спільних підприємств. Також досить значною є частка ПІІ, що переміщується між розвинутими країнами, особливо між трьома центрами – США, Японією, ЄС. Що стосується суб'єктів інвестування, то особливістю сучасного етапу світогосподарського розвитку є стрімке зростання ролі ТНК, на частку яких припадає приблизно 40% ПІІ.

За даними ЮНКТАД, загальносвітовий приплив інвестицій в 2010р. перевищив 1,2 трлн. дол. США, в 2011р. – 1,4 трлн. дол. США, а в 2012р. оцінюється на рівні 1,6-2,0 трлн. дол. США.

До основних тенденцій в глобальній структурі ПІІ, прояв яких спостерігався ще в докризові часи, та, за наявними прогнозами, які мають розгортатись і надалі, належать такі: підвищення питомої ваги країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою як об'єктів розташування і як джерел глобальних ПІІ; скорочення темпів розміщення ПІІ в обробну промисловість у порівнянні з темпами інвестування добувної промисловості та сільського господарства; подальше поширення процесів інтернаціоналізації виробництва. [1, с.168]

Країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою виявились найменш вразливими до кризових явищ у порівнянні з розвинутими країнами, про що свідчать темпи, а також рівень зниження та відновлення потоків ПІІ. Крім того, відбуваються певні зміни в географічній структурі основних нетто-експортерів та імпортерів капіталу (рис.1, рис.2).

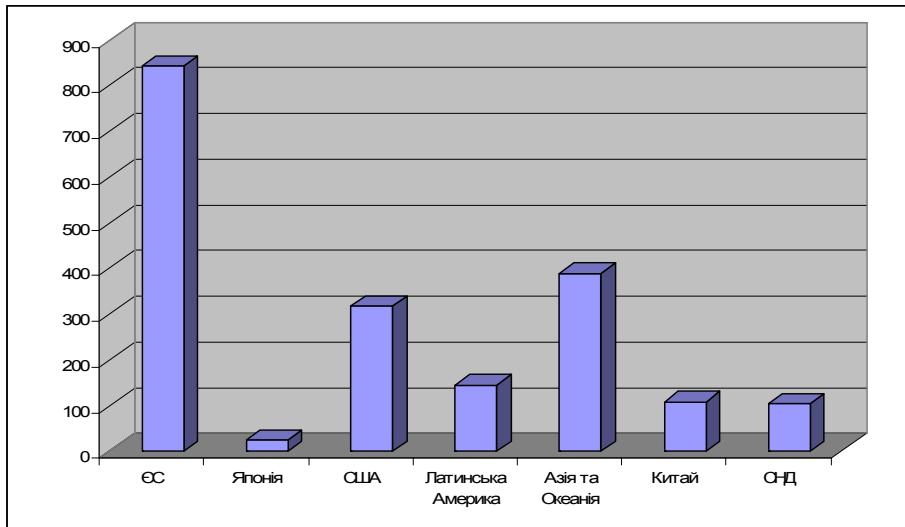

Рис.1. Залучені ПІІ за регіонами у 2010 р., млрд. дол. США [4]

Так, посилює свої позиції як нетто-експортер капіталу Китай. Експорт капіталу зростає з Німеччини, Саудівської Аравії, Росії. За період кризи значно скоротились обсяги спекулятивного і короткострокового капіталу. У галузевому розрізі найбільш привабливими для інвесторів галузями виявились біотехнології, телекомунікації, фінансові послуги, роздрібна торгівля. Стійкість до кризових явищ демонструє інвестування в нові проекти за такими видами економічної діяльності: розробки в галузі космосу і оборони, бізнес-послуги, виробництво бізнес-обладнання, дозвілля та розваги, виробництво продуктів харчування, альтернативна та відновлювальна енергетика, біотехнології.

Згідно з дослідженнями UNCTADWorldInvestmentSurvey 2009-2011pp., найбільш вагомими факторами ризику для інвесторів є такі: волатильність обмінних курсів; волатильність цін на нафту і сировину; зростаючий протекціонізм; зміна інвестиційних режимів; інфляція і дефляція; загальне падіння економічного зростання зростаюча фінансова нестабільність; продовольча криза; військова та політична нестабільність та ін.

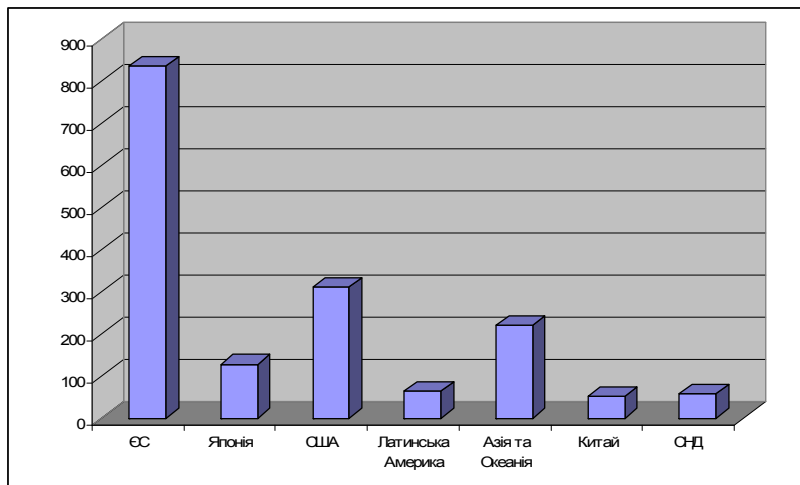

Рис.2. Вивезені ПІІ за регіонами у 2010р., млрд. дол. США [4]

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Серед найбільш перспективних країн щодо вкладання коштів інвестори виділили такі: Китай, США, Індія, Бразилія, Росія, Великобританія, Німеччина, Австралія, Індонезія, Канада. У якості найбільш вразливих в частині скорочення потоків ПІІ інвесторами виділено такі регіони (в порядку зниження ризику): Північна Америка, ЄС-15, Південна і Східна Азія, Південна і Східна Європа і СНД, Латинська Америка, ЄС-12 (нові члени), Західна Азія. [1]

Важливе місце в процесі конкурентної трансформації національних економік відіграє міжнародний науково-технічний обмін. До причин, що обумовили швидкий розвиток міжнародного обміну технологіями як засіб підвищення конкурентоспроможності, належать такі: для розвинутих країн придбання технологій сприяє модернізації виробничого апарату в різних галузях; для країн, що розвиваються – це засіб подолання технологічної відсталості й створення власної промисловості, орієнтованої на задоволення внутрішніх потреб; на рівні організації придбання технологій сприяє вирішенню конкретних економічних і науково-технічних проблем, подоланню обмеженості науково-технічної бази, отриманню нових стратегічних можливостей розвитку.

Провідну роль на світовому ринку технологій відіграють розвинуті країни. Так, Великобританія, Німеччина, США, Франція і Японія контролюють понад 60% цього ринку. Проте, США та Європейський Союз за часткою витрат на R&D у ВВП займають лише 7 та 11 місця відповідно, що не сприяє забезпеченню збереження в майбутньому їх нинішніх позицій на світовому ринку технологій.

Особливостями сучасного етапу міжнародного обміну технологіями є такі: світовий ринок технологій сприяє інтелектуалізації міжнародної економіки в цілому; головними суб'єктами ринку технологій на міжнародному рівні є ТНК, які забезпечують спільне використання результатів НДДКР материнськими й дочірніми компаніями; монополізація міжнародного ринку технологій в результаті зосередження досліджень в межах ТНК; стратегія поведінки ТНК на світовому ринку технологій стосовно незалежних суб'єктів (країн і фірм) визначається життєвим циклом технологій; провідну роль у загальному процесі обміну технологіями відіграє внутрішньофірмовий міжнародний обмін технологіями; технологічний розрив, що існує між різними групами країн, обумовлює багатоступінчасту структуру світового ринку технологій: високі технології (унікальні та прогресивні) є об'єктами обміну між розвинутими країнами; низькі (морально застарілі) і середні (традиційні) технології розвинутих країн є новими для країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. [1, с.111-112]

Світова економічна криза 2007-2010рр. висвітлює проблеми моноорієнтаційного розвитку країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Економічне зростання попередніх років відбувалось значною мірою за рахунок експорту низькотехнологічної продукції, попит на яку є нееластичним за ціною. Незначне скорочення попиту на продукцію гірничо-металургійної, нафтовидобувної, сільськогосподарської, хімічної галузей обумовило значне падіння цін на неї, відчутне скорочення експортного виторгу та глибоку кризу національних економік. Нагальною стає необхідність форсованого розвитку наукоємних виробництв, заснування власних корпорацій, орієнтованих на випуск високотехнологічної продукції кінцевого попиту. Структурну перебудову національних економік можна забезпечити лише шляхом реалізації комплексу заходів державної підтримки створення власних високих технологій та їх імпорту.

Найважливішою умовою підвищення рівня конкурентоспроможності національних економік в сучасних умовах є актуалізація використання інтелектуального потенціалу та впровадження інноваційних конкурентних переваг (табл. 1.).

Таблиця 1. Рейтинг «Підприємство і інновації» в 2010р.

1	США	14	Франція
2	Великобританія	15	Австралія
3	Швеція	16	Південна Корея
4	Канада	17	Норвегія
5	Нідерланди	18	Нова Зеландія
6	Данія	19	Австрія
7	Японія	20	Бельгія
8	Німеччина	21	Тайвань
9	Фінляндія	22	Угорщина
10	Гонконг	23	Ізраїль
11	Сінгапур	24	Естонія
12	Ірландія	25	Іспанія
13	Швейцарія		

Відповідно конкуренція між розвинутими державами все більше зміщується в бік змагання їх освітніх систем. Значення освітньої складової у забезпеченні конкурентоспроможності є настільки значним, що практично у всіх розвинутих країнах застосовується бюджетне фінансування тих навчальних закладів і лабораторій, діяльність яких спрямована на виконання вищевказаного завдання, для чого використовуються кошти державних бюджетів та розробляються механізми їх розподілу та контролю за результатами. Впливові корпорації та галузеві міністерства (електронної промисловості, оборони тощо), а також ряд державних агентств визначають напрями стратегічного розвитку системи вищої освіти, дослідницькі та навчальні пріоритети останньої.

Тенденція до поглиблення кооперації з реальним сектором чітко проявляється, перш за все, в університетах тих країн, які мають найвищий технологічний рівень промисловості. Мова йде про те, що заклади вищої освіти в цих країнах взяли на себе функції не тільки підвищення кваліфікації фахівців, а й надання освітніх послуг як для розширення кругозору фахівців у нових сферах знань, так і для того, щоб забезпечити їм можливість різко змінити сферу праці і пристосуватись до жорстких вимог конкуренції. Наприклад, Колумбійський університет всередині 1990-х років пропонував на вибір 470 навчальних курсів різного рівня з окремих та інтегрованих дисциплін. Кількість слухачів цих занять в одному лише Колумбійському університеті одночасно перевищувала 11 тис. осіб. Аналогічно діють і європейські університети.

Йдеться про надзвичайно важливе для розвинутих країн світу завдання забезпечення умов для безперервного навчання населення, потреба в якому існує внаслідок надзвичайно швидких змін технологій. За даних умов компанії реального сектору не лише сприяють створенню умов для навчання, а й організують дослідне й експериментальне виробництво. Поряд із розширенням функцій вузів, частина країн в рамках системи безперервного навчання обрала шлях створення спеціалізованих (нетрадиційних) вузів. Найвідомішим і найбільш вдалим прикладом є Відкритий університет Англії, в якому пройшли навчання понад 200 тис. студентів.

Підтвердженням правильності означеного шляху є той факт, що значних успіхів у забезпеченні конкурентоспроможності досягли лише ті країни, в яких багатократно підвищення вального національного продукту супроводжувалось зростанням рівня освіти (США, Німеччина, Японія, Південна Корея тощо). Таким чином, тенденція зростання освітньої сфери є необхідною передумовою забезпечення конкурентоспроможності економіки і сталого розвитку суспільства, важливість використання можливостей якої зростає в умовах прояву кризових явищ.

Висновки та пропозиції. Характерною рисою сучасного етапу розвитку світової економіки є посилення міжнародної конкуренції як результат активізації глобалізаційних процесів. Найбільш динамічно глобалізаційні процеси розвиваються в результаті руху міжнародних фінансів і діяльності ТНК, в результаті чого відбуваються зміни у природі суспільного розподілу праці (конкурентна перевага, пов'язана за зміною конкурентоспроможності тієї або іншої країни, впливає на інші країни). Розрив, породжений зростаючими відмінностями у рівні конкурентоспроможності країн з різним рівнем економічного розвитку, призвів до того, що якщо в 1960р. співвідношення ВВП на душу населення між 20% найбагатших і 20% найбідніших країн становило 1:30, то в 1990р. – 1:60, а в 2000р. – 1:90.

Важливим проявом трансформацій, здійснюваних під впливом ТНК, є інституалізація стихійно трансформованого світогосподарського простору, чому сприяло, з одного боку, дерегулювання, яке послабило контроль за прямими іноземними інвестиціями і

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

переміщеннями капіталу, а з іншого – утворення міжнародних організацій, які формують певні правила міждержавної взаємодії. Спеціалізація національних економік в результаті вказаних трансформацій відбувається в рамках глобально диверсифікованої конкурентоспроможності.

При цьому місце країни у глобальному рейтингу конкурентоспроможності кореспондується з рейтингом конкурентоспроможності національних інноваційних систем.

Як встановлено в результаті дослідження, світова економіка демонструє спадні тенденції розвитку, що зумовлює необхідність конкурентної трансформації національних економік під впливом кризових явищ з метою подолання міждержавної нерівноваги і розриву між високорозвиненими країнами і країнами, що розвиваються та країнами з перехідною економікою (у 2000р. співвідношення ВВП найбагатших і найбідніших країн становило 86:1), викликаного відмінностями у рівнях конкурентоспроможності.

Найважливішою умовою підвищення рівня конкурентоспроможності національних економік в сучасних умовах є актуалізація використання інтелектуального потенціалу та впровадження інноваційних конкурентних переваг.

З урахуванням, реалій, що склались, вказаний шлях є найбільш прийнятним для України, яка займає усталені позиції за певними складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності.

В результаті аналізу циклічності розвитку економіки України за допомогою базисного показника темпу зростання реального ВВП, з використанням методу аналітичного вирівнювання отримано трендову модель у вигляді полінома 5-го порядку, яка демонструє прояви економічного циклу в інтервалі 1990-2008рр. на фоні скорочення національної економіки в інтервалі 1990-2011рр. (звуженого відтворення).

Як свідчать результати проведеного аналізу, невикористання потенціалу фази піднесення мінімум на 25,8%, не дозволило національній економіці до цього часу вийти на рівень виробництва 1990р., що призвело до гострої нестачі результатів поточного виробництва (ВВП) для покриття потреб споживання (в 2011р. валовий зовнішній борг України перевищив 124 млрд. дол., що становить 85% ВВП).

Використання можливостей діагностованого нового економічного циклу, який розпочався у 2008р., ставить завдання зміни тенденцій розвитку національної економічної системи, що актуалізує завдання формування міжнародної конкурентоспроможності національної економіки в посткризових умовах.

До пріоритетних завдань відповідної діяльності держави належать такі: контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; аналіз конкурентного середовища; недопущення та запобігання монополізації товарних ринків; регулювання діяльності підприємницьких та природних монополій, захист та заохочення добросовісної конкуренції; забезпечення прогресивних тенденцій розвитку економіки.

При цьому забезпечення добросовісної конкуренції у якості визначальної умови передбачає застосування методів антимонопольного регулювання. Основною метою *антимонопольного регулювання* є сприяння розвитку конкуренції – рушійної сили і визначального чинника забезпечення ефективності ринкової системи господарювання. Під впливом конкуренції між суб'єктами ринкових відносин розвиваються процеси концентрації та централізації виробництва і капіталу, які пов'язані з процесами концентрації ринку (набуття відносно невеликою кількістю ринкових суб'єктів контролю над дедалі зростаючою часткою ринку. Об'єктивним наслідком даних процесів є тенденція до монополізації (фірма має монополювальну владу тоді, коли вона, впливаючи в односторонньому порядку на ціну свого товару і обсяг продажів, змінює стан і структуру ринку загалом).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін. Міжнародна економіка / За ред. А.О.Задої, В.М.Тарасевича. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416с.
- Чернега О.Б. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств (організацій). – Львів: «Магнолія 2006», 2010. – 261с.
- Макогон Ю.В., Орехова Т.В., Медведкін Т.С. Теоретичні і прикладні проблеми моделювання сталого розвитку економічних систем [Монографія] / під заг. ред. Макогона Ю.В. – 2013. – 180 с.
- UNCTAD World Investment Report, 2011 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unctad.org>

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПК УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Антонюк Г.Я., к.е.н., старший викладач кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Львівського національного аграрного університету (Україна)

Федоришин Н.Ю., к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії (Україна)

Салопанова А.А., асистент кафедри міжнародних економічних відносин Львівської комерційної академії (Україна)

Антонюк Г.Я., Федоришин Н.Ю., Салопанова А.А. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку.

У статті обґрунтовано вагомість посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському ринку. Проблема підвищення конкурентоздатності АПК на європейському ринку у статті актуалізується з огляду на приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС, що спричинить перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства та продукції сільського господарства і зумовить поглиблення кризи в АПК. Доведено, що підтримка АПК та стимулювання виробництва державою є пріоритетним напрямом розвитку. Розв'язання зазначених проблем, врахування зарубіжного досвіду дозволить вивести АПК України на новий конкурентоспроможний рівень. Узагальнено чинники, що перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК. Доведено, що вирішення цих питань є необхідним кроком на шляху до досягнення ефективного розвитку сфери АПК, зайняття кращих позицій на міжнародному ринку. Запропоновано пріоритетні заходи щодо посилення конкурентних переваг України на європейському продовольчому ринку. Підвищення конкурентоспроможності цієї галузі є необхідною складовою на шляху до підвищення загального розвитку країни, особливо в сучасних умовах.

Ключові слова: конкурентоспроможність, аграрний сектор, сільськогосподарська продукція, зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, європейський продовольчий ринок.

Антонюк А.Я., Федоришин Н.Ю., Салопанова А.А. Направления усиления конкурентоспособности АПК Украины на европейском продовольственном рынке.

В статье обоснована весомость усиления конкурентоспособности АПК Украины на европейском рынке. Проблема повышения конкурентоспособности АПК на европейском рынке в статье актуализируется, учитывая присоединение Украины к зоне свободной торговли с ЕС, что повлечет преобразования отечественного рынка на рынок сбыта европейского продовольствия и продукции сельского хозяйства и обусловит углубление кризиса в АПК. Доказано, что поддержка АПК и стимулирование производства государством является приоритетным направлением развития. Решение указанных проблем, учет зарубежного опыта позволит вывести АПК Украины на новый конкурентоспособный уровень. Обобщены факторы, препятствующие укреплению конкурентоспособности отечественной продукции АПК. Доказано, что решение этих вопросов является необходимым шагом на пути к достижению эффективного развития сферы АПК, занятия лучших позиций на международном рынке. Предложено приоритетные меры по усилению конкурентных преимуществ Украины на